

Samenvatting

Vaart maken met visie

Met toekomstvisie richting geven aan klimaatbeleid

WKR.

Vaart maken met visie

Met toekomstvisie richting geven aan klimaatbeleid

Aanleiding

- De klimaatdoelen raken uit zicht.
- Het huidige klimaatbeleid is te veel gericht op de korte termijn.
- De samenleving vraagt om houvast en perspectief.

Advies

De Raad adviseert om een Klimaatvisie op te stellen die richting geeft aan het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van klimaatbeleid. Deze visie wordt voorafgaand aan het Klimaatplan opgesteld. Het opstellen en herijken van de Klimaatvisie wordt opgenomen in de klimaatbeleidscyclus.

Klimaatvisie

Een toekomstvisie op een klimaatneutraal en klimaatbestendig Nederland.

Drie criteria voor een Klimaatvisie

Schets een toekomstbeeld van de samenleving over 25 jaar, met een doorkijk van minimaal 100 jaar.

Benut kansen en beslecht knelpunten tussen klimaat- en andere beleidsdoelen.

Maak duidelijk en invoelbaar wat een klimaatneutrale, klimaatbestendige samenleving oplevert.

Aanbevelingen van de WKR

Laat de klimaatminister het opstellen van de Klimaatvisie coördineren.

Richt een parlementaire commissie voor de toekomst op die de Klimaatvisie bespreekt.

Maak de ambtelijke top verantwoordelijk voor interdepartementale afstemming van de Klimaatvisie.

Betrek burgers bij het opstellen van de Klimaatvisie.

Zorg voor doorwerking van de Klimaatvisie in ontwerp, uitvoering en evaluatie van beleid

De ontwikkeling van een klimaatneutrale en klimaatbestendige samenleving vereist een langetermijnblik, maar het huidige klimaatbeleid is vooral gericht op de korte termijn. Om de langetermijnklimaatdoelen te behalen en ons aan te passen aan de langetermijngevolgen van klimaatverandering, moet de regering nu al keuzes maken en consistent beleid voeren. Maar in beleidsstrategieën kijkt men slechts 10 tot 20 jaar vooruit, en enkele geplande maatregelen die de klimaatdoelen dichterbij moesten brengen zijn teruggedraaid.

De kortetermijnblik en inconsistentie in het klimaatbeleid veroorzaken onrust in de samenleving en brengen de klimaatdoelen verder uit zicht. Veel bedrijven en burgers willen bijdragen aan de ontwikkeling van een klimaatneutrale en klimaatbestendige samenleving. Ze weten echter niet goed hoe. Of ze durven, door onzekerheid over het steeds veranderende overheidsbeleid, geen investeringen te doen. Het is de samenleving onduidelijk welke kant we met zijn allen op willen gaan.

Vanuit verschillende hoeken in de samenleving klinkt de roep om een visie die richting geeft aan de ontwikkeling van een klimaatneutrale en klimaatbestendige samenleving: een toekomstvisie. Een 'toekomstvisie' definieert de Wetenschappelijke Klimaatraad (WKR) als een richtinggevend perspectief op de gewenste situatie in de toekomst. Met een toekomstvisie kan de regering richting geven aan langetermijn-klimaatbeleid en de samenleving houvast en perspectief bieden.

De afgelopen jaren hebben diverse ministeries toekomstvisies gepubliceerd die klimaatneutraliteit en/of klimaatbestendigheid in Nederland bespreken. Maar de WKR stelt vast dat deze visies onvoldoende bijdragen aan langetermijn-klimaatbeleid. Bestaande toekomstvisies op klimaatneutraliteit en -bestendigheid geven onvoldoende richting aan klimaatbeleid, en onvoldoende houvast en perspectief aan de samenleving.

De WKR gaat in dit advies daarom in op de vraag: Hoe kunnen regering en parlement de bijdrage van toekomstvisies aan klimaatbeleid verbeteren?

Om deze vraag te beantwoorden gaat dit advies in op drie deelvragen:

1. Wat zijn criteria voor toekomstvisies die richting geven aan klimaatbeleid?
2. Hoe kunnen toekomstvisies tot stand komen die richting geven aan klimaatbeleid?
3. Hoe is te waarborgen dat toekomstvisies richting geven aan klimaatbeleid?

Ten eerste moet een toekomstvisie volgens de WKR voldoen aan drie criteria, wil zij bijdragen aan langetermijn-klimaatbeleid:

1. Langetermijn-tijdshorizon: een toekomstvisie schetst een beeld van de samenleving van minimaal 25 jaar vooruit, op basis van een

doorkijk van tenminste 100 jaar vooruit, en maakt richtinggevend keuzes mogelijk in het hier en nu.

2. Samenhang: een toekomstvisie benut kansen en lost knelpunten op tussen mitigatie- en adaptatiedoelen en tussen klimaatdoelen en andere beleidsdoelen.
3. Invoelbaarheid: een toekomstvisie biedt duidelijkheid en maakt de voordelen en uitdagingen van een klimaatneutrale en klimaatbestendige samenleving invoelbaar.

Bestaande toekomstvisies voldoen beperkt aan deze drie criteria. Toekomstvisies van de overheid richten zich vooral op het behalen van de emissiereductiedoelen in 2030 en 2050. Weinig visies kijken voorbij 2050; voor de gevolgen van klimaatverandering en de aanpassing aan klimaatverandering is dat een beperkte horizon. Ook richten visies van de overheid zich vaak op een enkel beleidsdomein, zoals energie of industrie, zonder knelpunten met visies op andere beleidsdomeinen te beslechten. Hierdoor is onduidelijk hoe de verschillende visies in samenhang te bereiken zijn en worden geen keuzes gemaakt bij visies die niet met elkaar te verenigen zijn. Daarnaast maken toekomstvisies van de overheid nauwelijks gebruik van verbeelding of verhalen, waardoor ze onvoldoende invoelbaar zijn voor een breed publiek.

Ten tweede is het belangrijk om voor het vormen van toekomstvisies een open gesprek vanuit waarden te organiseren. Brede betrokkenheid van de samenleving én van de verschillende ministeries is hierbij een voorwaarde. Er is een waardegedreven gesprek nodig over wat we als samenleving willen. Zo kunnen we tot een breed gedragen beeld komen van wat gewenst is in de toekomst. Dit gesprek komt echter nog niet van de grond. Visies worden nog voornamelijk opgesteld door een relatief kleine groep betrokkenen, veelal experts. Bij het maken van sommige visies was er wel maatschappelijke betrokkenheid. Dit beperkte zich echter tot reflecteren op de ideeën van de overheid, met weinig ruimte om eigen ideeën in te brengen of te spreken vanuit waarden. Met name parlement en burgers zijn tot nu toe beperkt betrokken bij visievorming, terwijl juist zij essentieel zijn om een waardegedreven gesprek over de toekomst te voeren. Hiernaast is het voor een samenhangende visie van belang dat de verschillende ministeries tijdens de visievorming meer met elkaar afstemmen. Ook dit gebeurt nog in beperkte mate, mede door een gebrek aan betrokkenheid van de ambtelijke top.

Ten derde zijn betere waarborgen nodig voor de doorwerking van toekomstvisies in beleid. Om bij te dragen aan langetermijn-klimaatbeleid moet een toekomstvisie doorwerken in alle fases van de beleidscyclus. Veel bestaande visies zijn geen onderdeel van een beleidscyclus, maar zijn eenmalig opgesteld zonder duidelijk plan voor opvolging. Hierdoor is doorwerking in beleid op de lange termijn niet geborgd. Bestaande toekomstvisies werken hierdoor nog onvoldoende door in ontwerp, uitvoering en

evaluatie van klimaatbeleid. Enkele visies zijn wél wettelijk geborgd, wat hun doorwerking in beleid versterkt, zoals bijvoorbeeld de Omgevingsvisie.

Advies

Een Klimaatvisie – een toekomstvisie op een klimaat-neutraal en klimaatbestendig Nederland – kan bijdragen aan consistent langetermijn-klimaatbeleid door richting te geven aan beleid en uitvoering, en door houvast en perspectief te bieden aan de samenleving. De WKR adviseert regering en parlement daarom om een Klimaatvisie op te stellen die richting geeft aan het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van klimaatbeleid. De Raad adviseert om de visie op te stellen voorafgaand aan het Klimaatplan, en het opstellen en herijken van deze visie vast te leggen in de klimaatbeleidscyclus.

De Raad adviseert om parlement, beleidsdepartementen en samenleving te betrekken bij het opstellen van de Klimaatvisie, om die visie door te vertalen naar maatregelen in het Klimaatplan en om die visie elke vijf jaar te herijken. De Raad adviseert geen blauwdruk, maar een richtinggevend perspectief. Zo blijft er ruimte voor aanpassing aan veranderende omstandigheden. Bij het maken van een Klimaatvisie is het belangrijk om een waardegedreven gesprek te voeren over de gewenste toekomst. Dit gesprek moet interdepartementaal worden gevoerd, maar ook met parlement en burgers. Zo wordt de Klimaatvisie breed gedragen in beleid, politiek en samenleving.

Een Klimaatvisie moet richting geven aan keuzes in het hier en nu. De Klimaatvisie ontwikkelt een langetermijnperspectief op de samenleving en vertaalt dit toekomstbeeld naar richtinggevende keuzes in het hier en nu. Dit kan door de Klimaatvisie expliciet te koppelen aan klimaatbeleid in het Klimaatplan en de Nationale Klimaatadaptatie Strategie (NAS). Door de Klimaatvisie op te nemen in de wettelijke cyclus voor het Klimaatplan en te koppelen aan de NAS kunnen de organisaties die al betrokken zijn bij monitoring en evaluatie van het Klimaatplan, ook reflecteren op de Klimaatvisie en de verbinding tussen de Klimaatvisie en beleidsplannen.

De Raad doet de volgende vijf aanbevelingen om te komen tot een Klimaatvisie die bijdraagt aan langetermijn-klimaatbeleid en die wordt vastgelegd in de klimaatbeleidscyclus :

1. Geef de minister die verantwoordelijk is voor klimaatbeleid een coördinerende rol bij het opstellen en herijken van de Klimaatvisie
2. Richt een parlementaire commissie voor de toekomst op, die de Klimaatvisie bevraagt en waakt over de samenhang met toekomstvisies op andere beleidsvraagstukken.

3. Stel een interdepartementale werkgroep onder verantwoordelijkheid van de ambtelijke top aan, die zorgt voor het opstellen van de Klimaatvisie en de afstemming met andere departementen en bestuurlijke niveaus.
4. Laat de coördinerend minister burgers betrekken bij het opstellen van de Klimaatvisie, om aan te sluiten bij wat leeft in de samenleving, recht te doen aan diversiteit en bij te dragen aan een breed draagvlak.
5. Zorg voor de doorwerking van de Klimaatvisie in de ontwerp-, uitvoerings- en evaluatiefase van klimaatbeleid en ander beleid dat hiermee samenhangt.

Eindredactie: Leene Communicatie

Opmaak: WKR

Design: OSAGE

© Wetenschappelijke Klimaatraad, Den Haag 2025.

De inhoud van deze publicatie mag (gedeeltelijk) worden gebruikt en overgenomen voor niet-commerciële doeleinden.

De inhoud mag daarbij niet veranderen. Citaten moeten altijd aangegeven zijn, bij voorkeur als: Wetenschappelijke Klimaatraad (2025). Vaart maken met visie. WKR-advies 005.

Den Haag: WKR.

Bekijk het toegankelijke alternatief online

<https://wkr.toegankelijkalternatief.nl/doc/em44037xaqalhqlrco8u>